

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ПО РОБОТІ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Тимчасово виконуючий обов'язки першого
заступника начальника Генерального штабу
Збройних Сил України

генерал-майор В.М. НАЗАРОВ

“ 26 ” _____ 2016 року

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ВІДБОРУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ПРИПИСУЮТЬСЯ ДО ПРИЗОВНИХ ДІЛЬНИЦЬ

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ПО РОБОТІ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ВІДБОРУ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ПРИПИСУЮТЬСЯ ДО ПРИЗОВНИХ ДІЛЬНИЦЬ

1. Загальні положення

1.1. Методичні рекомендації щодо організації та проведення професійно-психологічного відбору громадян України, які приписуються до призовних дільниць (далі – Методичні рекомендації) призначені для службових осіб районних (об'єднаних районних), міських (об'єднаних міських) військових комісаріатів (далі – районні (міські) військові комісаріати), областей, міста Києва (далі – обласні військові комісаріати), які задіяні в організації та проведенні професійно-психологічного відбору на військову службу у Збройні Сили України.

1.2. Вивчення індивідуально-психологічних особливостей громадян здійснюється:

шляхом індивідуальних бесід з громадянами призовного віку з представниками адміністрацій підприємств (навчальних закладів, органів місцевого самоврядування), де працюють (навчаються, проживають) кандидати;

у процесі вивчення документів районними (міськими) військовими комісаріатами від органів внутрішніх справ, судів і слідчих органів, в лікувально-профілактичних закладів, житлово-експлуатаційних організацій, у процесі вивчення обов'язково проводиться робота з виявлення осіб, які притягувались до кримінальної чи адміністративної відповідальності, перебувають під слідством чи судом на обліку в органах внутрішніх справ, психіатричних, туберкульозних, венерологічних наркологічних диспансерах та інших лікувально-профілактичних закладах, на підставі проведеного вивчення кожен кандидат повинен бути об'єктивно оцінений, результати вивчення підтверджуються відповідними документами, на підставі яких призовні комісії приймають рішення про призначення кандидатів для використання на службі.

1.3. Метою проведення заходів щодо відбору громадян для прийняття на військову службу є всебічне вивчення їх моральних, ділових, фізичних, інтелектуальних, професійних та інших особистих якостей, ставлення до служби в Збройних Силах України та готовність до виконання військового обов'язку.

2. Завдання та зміст професійно-психологічного відбору у військових комісаріатах

Для соціально-психологічного вивчення застосовуються такі методи:

аналіз документів, анкетування, індивідуальна співбесіда.

аналіз військово-професійної спрямованості передбачає вияв: захопленість, схильностей та інтересів, які пов'язані з військовою службою;

мотивів відбору певної військової спеціальності;

якості засвоєння програми початкової військової підготовки;

уявлення про життєдіяльність в армійському середовищі, про ті вимоги, які висуваються перед військовослужбовцем; адекватність співвідношення цих вимог із власними можливостями під час служби у військовій частині.

Психологічне обстеження дозволяє оцінити пізнавальні психічні процеси (пам'ять, сприймання, мислення, увагу), швидкість та координація рухів (особливості психомоторики), емоційно-вольові якості та рівень нервово-психологічної стійкості.

У психологічному обстеженні застосовуються методи психодіагностичних тестів (вивчення особистісного потенціалу призовників); інтелектуального; емоційно-вольового; мотиваційного; психофізіологічного; психічного стану) та спеціальних методик, призначених для визначення тих професійно-важливих якостей які необхідні (за родом діяльності) цьому фахівцю.

2.1. Склад групи професійно-психологічного відбору

Для проведення професійно-психологічного відбору призовників у міських і районних військових комісаріатах щорічно наказами військових комісарів призначається начальник позаштатної групи професійного психологічного відбору та затверджується склад цієї групи.

До складу позаштатної групи обов'язково включаються **лікар-психіатр чи психоневролог** зі складу медичної комісії, яка забезпечує медичне обстеження призовників під час приписки та призову. У разі необхідності до участі в роботі групи можуть залучатися представники громадських організацій, навчальних закладів, фахівці регіональних центрів, соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо.

2.2. Позаштатні групи професійно-психологічного відбору в міських і районних військових комісаріатах проводять:

персонально-якісну психологічну оцінку молоді;
соціально-психологічне вивчення та психологічне обстеження призовників;
виявлення осіб з ознаками нервово-психічної нестійкості;
первинний відбір кандидатів для підготовки сержантів і солдатів – спеціалістів у навчальних частинах;

розподіл призовників за групами військових спеціальностей.

Організація роботи груп професійно-психологічного відбору покладається на начальника групи.

Начальник групи зобов'язаний:

планувати роботу групи з питань професійно-психологічного відбору і організовувати виконання запланованих заходів;

брати участь у підборі членів групи профвідбору, знати їх ділові та моральні якості, проводити з ними спеціальну підготовку;

керувати діяльністю групи професійно-психологічного відбору;

брати участь в організації та проведенні профорганізаційної роботи з юнаками до призовного і призовного віку, постійно знати стан справ та якість призовного контингенту в районі (місті);

подавати до призовної комісії висновки щодо придатності призовників до певних груп військових спеціальностей;

вести журнал обліку групи профвідбору військкомату;

забезпечувати повноту і правильність заповнення карток професійного психологічного відбору та контроль за наявністю реєстраційних листів і особових справ призовників;

своєчасно подавати до обласного військового комісаріату узагальненні дані про результати професійно-психологічного відбору громадян під час приписки та призову (одночасно зі звітом про підсумки приписки і призову);

організувати матеріально-технічне забезпечення роботи групи професійно-психологічного відбору.

2.3. Робота позаштатної групи професійно-психологічного відбору військкомату проводиться з двох етапів

Перший етап – до приписки

До приписки позаштатна група професійно-психологічного відбору бере участь у плануванні й організації заходів із військово-професійної орієнтації молоді та проводить первинну психологічну оцінку молоді.

Військово-професійна орієнтація молоді здійснюється силами громадських організацій, викладачами допризовної підготовки, представниками вищих військових навчальних закладів, військових частин та інших зацікавлених організацій. Керівництво і координацію цієї роботи здійснюють військові комісаріати.

Складовими частинами військово-професійної орієнтації є військово-професійна просвіта (військово-професійне інформування, військово-професійна агітація, військово-професійна пропаганда) та попередня професійна діагностика.

У характеристики призовника повинно бути відображено:

загальні біографічні відомості;
відомості про порушення дисциплінарних і соціальних норм, міжособистісних стосунків, рівень соціальної зрілості, громадська активність, моральні якості та військово-професійна спрямованість;
показники в навчанні (праці);
характеристика спілкування з товаришами і поведінка в колективі;
індивідуально-психологічні якості;
шкідливі звички та відхилення в поведінці;
висновки (повинні відображати основні, найбільш характерні позитивні і негативні якості і властивості особистості, здібності і нахили, риси характеру, настрої, соціальну зрілість, готовність до військової служби).

Другий етап проводиться під час приписки

У період приписки молоді до призовних дільниць групи професійно-психологічного відбору проводять:

аналіз матеріалів особових справ призовників;
соціально-психологічне вивчення, психологічне і психофізіологічне обстеження призовників;
за необхідністю проводити індивідуальні психологічні бесіди;
виявлення осіб з ознаками нервово-психічної нестійкості, які потребують додаткового обстеження психіатром;
первинний відбір кандидатів для навчання у вищих військових навчальних закладах;
первинний відбір кандидатів для підготовки сержантів, спеціалістів у навчальних центрах;
розподіл призовників за групами військових спеціальностей, враховуючи психологічні особливості (професіограма).

2.4. Для професійно-психологічного відбору всіх громадян, що підлягають персонально-якісному обліку використовуються наступні методики :

методика оцінки рівня нервово-психічної стійкості (“Прогноз”) (Додаток 1);
методика “Акцентуація” (тест - опитувальник Шмішека) (Додаток 2).

За результатами тестування, по кожній методиці робиться висновок щодо психологічних особливостей особистості.

3. Вивчення соціальних характеристик громадян, що підлягають персонально-якісному обліку

3.1. Соціальне вивчення громадян, що підлягають персонально-якісному обліку здійснюється посадовими особами військових комісаріатів з використанням методів індивідуальної бесіди, спостереження та вивчення документів. За результатами соціального вивчення на кожного громадянина заповнюється картка “Соціальний паспорт” (додаток 3).

Індивідуальна бесіда – вільне, відносно нерегламентоване спілкування між психологом та учасником дослідження. Індивідуальна бесіда вимагає спеціальної попередньої підготовки: ознайомлення зі змістом особистої справи; визначення мети, плану проведення бесіди, питань і методики її проведення (вступ в розмову, створення невимушеної обстановки, вихід на питання, які цікаві для психолога).

Соціальний паспорт – це сукупність даних щодо соціальних характеристик призовника та факторів, які можуть негативно впливати на його морально-психологічний стан та виконання ним завдань військової служби. Соціальний паспорт призначений для збору, збереження та використання інформації посадовими особам військкоматів по роботі з особовим складом.

Соціальний паспорт включає в себе три основних тематичних розділи:

- біографічні дані та сімейний стан;
- стан здоров'я;
- можливі фактори негативного впливу.

Розділ “Біографічні дані та сімейний стан” містить наступні основні дані: прізвище, ім'я, по-батькові; дата народження; кількість повних років; адреса проживання; телефон; освіта; місце роботи; сімейний стан; члени сім'ї; особи, які знаходяться на утриманні; середній доход сім'ї.

Розділ “Стан здоров'я” містить такі дані: хвороби; травми; облік у психіатричному, наркологічному, туберкульозному, кожно-венерологічному диспансерах.

Розділ “Можливі фактори негативного впливу” містить такі дані:

працевлаштованість дружини;

житлові умови;

наявність непогашених кредитів;

судимість;

належність до релігійних організацій, вчення яких забороняє брати в руки зброю;

готовність виконувати військовий обов'язок та фактори, які заважають його виконанню.

Відомості, які містяться в соціальному паспорті, **не підлягають розголошенню.**

4. Узагальнення результатів

Підсумки соціально-психологічного вивчення, психологічного і психофізіологічного обстеження, оцінка нервово-психічної нестійкості, фізичної підготовки і попередній висновок про попередню придатність призовника до конкретної військової спеціальності заносяться до карти професійного психологічного відбору, яка заводиться під час приписки на кожного призовника, та до журналу обліку роботи групи профвідбору.

У висновку психолог визначає рекомендацію до військової служби:

Рекомендується.

Не рекомендується.

Громадян, у яких за результатами психологічного вивчення виявлені:

незадовільна НПС;

висока вірогідність нервово-психічних зривів;

ознаки граничних нервово-психічних розладів;

вкрай низька толерантність до психічних і фізичних навантажень;

наявність виражених ознак акцентуації характеру;

наявність ознак девіантних форм поведінки;

наявність окремих ознак суїцидальної схильності,

необхідно направляти на додаткове обстеження (консультування) до лікаря-психіатра, невропатолога, з подальшим прийняттям рішення щодо доцільності проходження військової служби.

Начальник Головного управління по роботі з особовим складом Збройних Сил України
генерал-лейтенант

О/П

І.М.ЧУБЕНКО

Методика оцінки рівня нервово-психічної стійкості (методика “Прогноз”)

Методика має 84 запитання (міркування), на кожне з яких обстежуваний дає відповідь “так” або “ні”. Результати відображаються кількісними показниками (в балах), на основі яких робиться висновок щодо рівня нервово-психічної стійкості. Аналіз відповідей дозволяє уточнити окремі біографічні відомості, особливості поведінки та стану психічної діяльності людини в різних ситуаціях.

Одночасно можливо обстежувати 25-30 осіб за 20 хвилин.

Інструкція: “Перед Вами анкета, яка містить 84 запитання (міркування). Ознайомившись послідовно, необхідно вирішити, яка відповідь (“так” чи “ні”) найбільш точно Вас характеризує; у відповідній клітинці реєстраційного бланка зробіть позначку “+” (так), або “-” (ні). Працюйте швидко, не задумуючись і самостійно. Не пропускайте запитань”.

Текст опитувальника

1. Іноді мені в голову приходять такі негарні думки, що краще про них нікому не розповідати.
2. В дитинстві у мене була така компанія, де всі старались завжди й в усьому стояти один за одного.
3. Іноді у мене бувають приступи сміху або плачу, які я ніяк не можу подолати.
4. Бували випадки, що я не стримував своїх обіцянок.
5. В мене часто болить голова.
6. Інколи я говорю неправду.
7. Раз на тиждень я без усякої видимої причини раптово почуваю жар в усьому тілі.
8. Буває, що я говорю про речі, в котрих не розбираюсь.
9. Буває, що я серджусь.
10. Тепер мені важко надіятись на те, що я чого-небудь досягну в житті.
11. Буває, що я відкладаю на завтра те, що можна зробити сьогодні.
12. Я охоче приймаю участь у всіх зборах та інших суспільних заходах.
13. Сама важка боротьба для мене – боротьба із самим собою.
14. М'язові судоми та посіпування в мене бувають дуже рідко.
15. Я доволі байдужий до того, що зі мною буде.
16. Іноді, коли я погано себе почуваю, я буваю роздратованим.
17. В гостях я поведжуся за столом краще, ніж удома.
18. Якщо мені не загрожує штраф і машин поблизу немає, я можу перейти вулицю як мені хочеться, а не в установленому місці.
19. Я вважаю, що життя в моїй сім'ї таке ж гарне, як і у більшості моїх знайомих.
20. Мені часто кажуть, що я гарячкуватий.
21. Запори в мене бувають рідко.
22. У грі я переважно хочу виграти.
23. Останні декілька років більшу частину часу я почуваю себе добре.
24. Зараз моя вага постійна (я не повнію і не худну).
25. Мені приємно мати серед знайомих значних людей, це немовби надає мені ваги в своїх очах.
26. Я був би досить спокійним, якби у кого-небудь із моєї сім'ї були неприємності через порушення закону.
27. З моїм розумом щось негарзд.
28. Мене турбують сексуальні (статеві) питання.
29. Коли я намагаюсь щось сказати, то часто помічаю, що в мене тремтять руки.

30. Руки в мене такі ж рухливі й проворні, як і раніше.
31. Серед моїх знайомих є люди, які мені не подобаються.
32. Думаю, що я людина приречена.
33. Я сварюсь із членами моєї сім'ї дуже рідко.
34. Буває, що я з ким-небудь трохи пліткую.
35. Часто я бачу сни, про які краще нікому не розповідати.
36. Бувало, що в обговоренні деяких питань я особливо не задумувався і згоджувався з думкою інших.
37. В школі я опановував матеріал повільніше, ніж інші.
38. Моя зовнішність мене взагалі влаштовує.
39. Я дуже впевнений в собі.
40. Раз на тиждень або частіше я буваю дуже збудженим або схвилюваним.
41. Хтось керує моїми думками.
42. Я кожен день випиваю незвично багато води.
43. Буває, що неввічливий або навіть неприємний жарт викликає в мене сміх.
44. Найщасливішим я буваю на самоті.
45. Хтось намагається впливати на мої думки.
46. Я любив казки Андерсена.
47. Навіть серед людей я звичайно почуваю себе самотнім.
48. Мене дратує, коли мене підганяють.
49. Мене легко привести до зняквіння.
50. Я легко втрачаю терпіння.
51. Мені часто хочеться вмерти.
52. Бувало, що я кидав почату справу, тому що боявся що не справлюсь з нею.
53. Майже кожен день трапляється що-небудь, що лякає мене.
54. До питань релігії я відношусь байдуже.
55. Ознаки поганого настрою бувають в мене рідко.
56. Я заслуговую суворої догани за свої вчинки.
57. В мене були дуже незвичайні містичні переживання.
58. Мої переконання й погляди непохитні.
59. В мене бувають періоди, коли через хвилювання я втрачав сон.
60. Я людина нервова й легко збуджувана.
61. Мені здається, що нюх в мене такий, як у інших (не гірший).
62. Все в мене виходить погано, не так як потрібно.
63. Я майже завжди відчуваю сухість у роті.
64. Більшу частину часу я почуваю себе стомленим.
65. Іноді я відчуваю, що близький до нервового зриву.
66. Мене дуже дратує те, що я забуваю, куди кладу речі.
67. Я дуже уважно відношусь до того, як одягаюсь.
68. Пригодницькі розповіді мені подобаються більше, ніж розповіді про кохання.
69. Мені дуже важко пристосуватись до нових умов життя, роботи. Перехід до нових умов життя, роботи, навчання здається мені нестерпно важким.
70. Мені здається, що у стосунках зі мною особливо часто поводяться несправедливо.
71. Я часто відчуваю себе несправедливо ображеним.
72. Моя думка не завжди співпадає з думкою оточуючих.
73. Я часто відчуваю стомлення від життя і мені не хочеться жити.
74. На мене частіше звертають увагу, ніж на інших.
75. В мене бувають головні болі й запаморочення через переживання.
76. Часто в мене бувають періоди, коли мені нікого не хочеться бачити.
77. Мені важко прокинутись в призначений час.
78. Якщо в моїх негараздах хтось винен, я не залишаю його без покарання.
79. В дитинстві я був вередливим, подразливим.
80. Мені відомі випадки, коли мої родичі лікувались у невропатологів, психіатрів.
81. Іноді я приймаю валеріану, кодеїн, еленіум й інші заспокійливі засоби.
82. В мене є засуджені родичі.
83. В мене бували приводи в міліцію.
84. Я залишався в школі на другий рік.

Реєстраційний бланк

П.І.Б. (повністю) _____
 Дата обстеження _____ Вік ____ Спеціальність _____

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84						

“Ключ”

Найменування шкали	Зміст відповідей	Порядкові номери запитань відповідно до шкали
Шкала відвертості	Ні(-)	1, 4, 6, 8, 9, 11, 16, 17, 18, 22, 25, 31, 34, 36, 43
Шкала нервово-психічної нестійкості	Так (+)	3, 5, 7, 10, 15, 20, 26, 27, 29, 32, 35, 37, 40, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84
	Ні (-)	2, 12, 13, 14, 19, 21, 23, 24, 28, 30, 33, 38, 39, 46, 54, 55, 58, 61, 68

Обробку рекомендується проводити за допомогою трьох трафаретів з прозорого матеріалу, на який наноситься сітка за розмірами реєстраційного листка. Прорізи в кожному трафареті повинні співпадати з номерами запитань відповідно до таблиці ключів. Один трафарет призначений для підрахунку балів за шкалою відвертості та два – за шкалою нервово-психічної нестійкості (для оцінки позитивних відповідей).

Якщо в обстежуваного за шкалою відвертості відзначається більше ніж 10 балів, використовувати й аналізувати дані не рекомендується, а причини невідвертості потрібно шукати в процесі бесіди. Показник за шкалою нервово-психічної нестійкості одержують шляхом додавання кількості плюсів, виявлених за трафаретом для позитивних відповідей, а кількість мінусів – за трафаретом для негативних відповідей. Результат оцінюється за таблицею.

Характеристика рівнів й визначення груп нервово-психічної нестійкості

Сума інформативних відповідей за шкалою нервово-психічної нестійкості	Оцінка результатів за 10-бальною шкалою	Група НПС	Характеристика рівня НПС групи	Прогноз
5-6	10-9	I	Висока НПС, зриви майже не вірогідні	Дуже сприятливий
7-8 9-10 11-13	8 7-6	II	Хороша НПС, зриви маловірогідні	Сприятливий
14-17 18-22 23-28	5 4-3	III	Задовільна НПС, зриви можливі, особливо в екстремальних ситуаціях	Малосприятливий
29-32 33	2-1	IV	Незадовільна НПС. Висока вірогідність нервово-психічних зривів. Необхідне додаткове обстеження психіатра, невропатолога.	Несприятливий

Методика "Акцентуація"
(ТЕСТ - ОПИТУВАЛЬНИК ШМШЕКА)

Опитувальник призначений для діагностики типу акцентуації особистості. Теоретичною основою опитувальника є концепція "акцентуованих особистостей" К. Леонгарда, якій вважає, що властиві особистості риси можуть бути розділені на основні і додаткові. Основні риси складають стрижень, "ядро" особистості. У випадку яскравої виразності основні риси стають акцентуаціями характеру. Відповідно, особистості, у яких основні риси яскраво виражені, названі Леонгардом "акцентуованими". Термін "акцентуовані особистості" зайняв місце між психопатією і нормою. Акцентуовані особистості не слід розглядати в якості патологічних, але у випадку впливу несприятливих факторів акцентуації можуть приймати патологічний характер, руйнуючи структуру особистості.

Тест містить 10 шкал, відповідно до десяти виділених Леонгардом типів акцентуованих особистостей і складається з 88 запитань, на які потрібно відповісти "так" чи "ні".

Інструкція: "Вам пропонується відповісти на 88 запитань, що стосуються різних сторін Вашої особистості. Поруч з номером питання ставте знак "+" (так), якщо згодні, чи "-" (ні), якщо незгодні, відповідайте швидко, довго не замислюйтесь".

Текст опитувальника

1. Чи є Ваш настрій у загальному веселим і безтурботним?
2. Чи важко Ви сприймаєте образи?
3. Чи були з Вами випадки, коли Ви раптово плакали?
4. Чи завжди Ви вважаєте себе правим у тій справі, що робите, і Ви не заспокоїтеся, доки не переконаєтеся в цьому?
5. Чи вважаєте Ви себе зараз більш сміливим, ніж у дитячому віці?
6. Чи може Ваш настрій змінюватися від великої радості до глибокого суму?
7. Чи знаходитеся Ви в компанії в центрі уваги?
8. Чи бувають у Вас дні, коли ви без достатніх основ знаходитеся в похмурому і дратівливому настрої і ні з ким не хочете розмовляти?
9. Ви серйозна людина?
10. Чи можете Ви сильно надихнутися?
11. Чи заповзятливі Ви?
12. Чи швидко Ви забуваєте, якщо вас хто-небудь скривдить?
13. Чи м'якосердечна Ви людина?
14. Чи намагаєтесь Ви перевірити після того, як опустили лист у поштову скриньку, чи не залишився він висіти в прорізі?
15. Чи завжди Ви намагаєтесь бути сумлінним у роботі?
16. Чи боялись Ви в дитинстві грози чи собак?
17. Чи вважаєте Ви інших людей недостатньо вимогливими один до одного?
18. Чи сильно залежить Ваш настрій від життєвих подій і хвилювань?
19. Чи завжди Ви відверті зі своїми знайомими?
20. Чи часто Ваш настрій буває пригніченим?
21. Чи був у Вас раніше істеричний припадок чи виснаження нервової системи?
22. Чи буває у Вас стан сильного внутрішнього занепокоєння чи прагнення до чогось?
23. Чи важко Вам тривалий час просидіти на стільці?
24. Чи боретесь Ви за свої інтереси, якщо хтось поводить з Вами несправедливо?
25. Змогли б Ви вбити людину?

26. Чи заважає Вам криво повішена гардина чи нерівно настелена скатертина, настільки сильно, що Вам хочеться негайно усунути ці недоліки?
27. Чи боялись Ви в дитинстві залишатись одні в квартирі?
28. Чи часто у Вас без причини змінюється настрій?
29. Чи завжди Ви старанно відноситеся до своєї діяльності?
30. Чи швидко Ви можете розгніватись?
31. Чи можете Ви бути безглуздо веселим?
32. Чи можете Ви іноді цілком перейнятися почуттям радості?
33. Чи підходите Ви для проведення з Вами розважальних заходів?
34. Чи висловлюєте Ви звичайно людям свої відверті думки з того чи іншого питання?
35. Чи впливає на Вас вигляд крові?
36. Чи охоче ви займаєтесь діяльністю, яка пов'язана з великою відповідальністю?
37. Чи схильні Ви заступитись за людину, з якою повелись несправедливо?
38. Чи важко Вам входити в темний підвал?
39. Чи виконуете Ви кропітку чорну роботу так же повільно і ретельно, як і улюблену Вами справу?
40. Ви товариська людина?
41. Чи охоче Ви декламували в школі вірші?
42. Чи тікали Ви дитиною з дому?
43. Чи важко Ви сприймаєте життя?
44. Чи бували у Вас конфлікти і неприємності, які так вимотували Вам нерви, що Ви не виходили на роботу?
45. Чи можна сказати, що Ви при невдачах не втрачаєте почуття гумору?
46. Чи зробите Ви першим крок до примирення, якщо Вас хтось образить?
47. Чи любите Ви тварин?
48. Чи підете Ви з роботи чи з будинку, якщо у Вас там щось не в порядку?
49. Чи мучать Вас невизначені думки, що з Вами чи з Вашими родичами трапиться яке-небудь нещастя?
50. Чи вважаєте Ви, що настрої залежить від погоди?
51. Чи важко Вам виступити на сцені перед великою кількістю глядачів?
52. Чи можете Ви вийти із себе і дати волю рукам, якщо Вас хтось навмисно грубо образить?
53. Чи багато Ви спілкуєтесь?
54. Якщо Ви будете чим-небудь розчаровані, то впадете в розпач?
55. Чи подобається Вам робота організаторського характеру?
56. Чи завзято Ви прагнете до своєї мети, навіть якщо на шляху зустрічається багато перешкод?
57. Чи може Вас так захопити кінофільм, що сльози виступлять на очах?
58. Чи важко Вам буде заснути, якщо Ви цілий день міркували над своїм майбутнім чи якою-небудь проблемою?
59. Чи доводилось Вам у шкільні роки користуватися підказками, або списувати у товаришів домашнє завдання?
60. Чи важко Вам піти вночі на цвинтар?
61. Чи стежите Ви з великою увагою, щоб кожна річ у будинку лежала на своєму місці?
62. Чи приходилось Вам лягти спати в гарному настрої, а прокинутися в поганому і декілька годин залишатися в ньому?
63. Чи можете Ви з легкістю пристосуватися до нової ситуації?
64. Чи часто у Вас буває головний біль?
65. Чи часто Ви смієтесь?
66. Чи можете Ви бути привітними з людьми, не відкриваючи свого дійсного ставлення до них?
67. Чи можна Вас назвати веселою і жвавою людиною?

68. Чи сильно Ви страждаєте від несправедливості?
 69. Чи можна сказати, що Ви дуже любите природу?
 70. Чи є у Вас звичка перевіряти перед сном, або перед тим, як піти, чи виключені газ і світло, чи закриті двері?
 71. Чи полохливі Ви?
 72. Чи буває, що Ви відчуваєте себе на “сьомому небі”, хоча об’єктивних причин для цього немає?
 73. Чи охоче Ви у юнацтві брали участь в гуртках художньої самодіяльності, у театральному гуртку?
 74. Чи тягне Вас іноді дивитись в далечінь?
 75. Чи дивитесь Ви на майбутнє песимістично?
 76. Чи може Ваш настрій змінитися від найвищої радості до глибокої туги за короткий період часу?
 77. Чи легко піднімається ваш настрій у дружній компанії?
 78. Чи гніваєтесь Ви тривалий час?
 79. Чи сильно Ви переживаєте, якщо горе трапилось в іншій людині?
 80. Чи була у Вас у школі звичка переписувати аркуш у зошиті, якщо Ви його чимось забруднили?
 81. Чи можна сказати, що Ви більше недовірливі й обережні, ніж довірливі?
 82. Чи часто Ви бачите страшні сни?
 83. Чи виникала у Вас думка проти волі кинутися з вікна, під потяг, що наближається?
 84. Чи стаєте Ви радісним у веселому оточенні?
 85. Чи легко Ви можете відволіктись від обтяжних питань і не думати про них?
 86. Чи важко Вам стримати себе, якщо Ви розлютитеся?
 87. Чи подобається Вам більше мовчати (так), чи говорити (ні)?
 88. Могли б Ви, якщо довелось, брати участь у театральній виставі, з повним перевтіленням ввійти в роль і забути про себе?

Ключ:

При збігу відповіді на питання з ключем, відповіді привласнюється один бал.

1. Демонстративність/демонстративний тип: “+” : 7, 19, 22, 29, 41, 44, 63, 66, 73, 85, 88. “-” : 51. Суму відповідей x на 2.	6. Дистимність/дистимічний тип: “+” : 9, 21, 43, 75, 87. Суму відповідей помножити на три.
2. Застрявання/ застрягаючий тип: “+” : 2, 15, 24, 34, 37, 56, 68, 78, 81. “-” : 12, 46, 59. Суму відповідей x на 2.	7. Тривожність/ тривожно-боязкий тип: “+” : 16, 27, 38, 49, 60, 71, 82. “-” : 5. Суму відповідей x на 3
3. Педантичність/ педантичний тип: “+” : 4, 14, 17, 26, 39, 48, 58, 61, 70, 80, 83. “-” : 36. Суму відповідей x на 2..	8. Екзальтованість/афективно-екзальтований тип: “+” : 10, 32, 54, 76. Суму відповідей x на 6.
4. Збудливість/ збудливий тип: “+” : 8, 20, 30, 42, 52, 64, 74, 86. Суму відповідей x на 3..	9. Емотивність/ емотивний тип: “+” 3, 13, 35, 47, 57, 69, 79. “-” 25. Суму відповідей x на 3.
5. Гіпертимність/гіпертимний тип: “+” : 1, 11, 23, 33, 45, 55, 67, 77. Суму відповідей помножити на три.	10. Циклотимність/циклотимний тип: “+” : 6, 18, 28, 40, 50, 62, 72, 84. Суму відповідей помножити на три.

Максимальна сума балів після множення – 24. На підставі практичного застосування опитувальника, вважають, що сума балів у діапазоні від 15 до 19 говорить лише про тенденцію до того чи іншого типу акцентуації. І лише у випадку перевищення 19 балів риса характеру є акцентованою.

Виділені Леонгардом 10 типів акцентованих особистостей розділені на дві групи: акцентуації характеру (демонстративний, педантичний, застрягаючий, збудливий) і акцентуації темпераменту (гіпертимний, дистимний, тривожно-боязкий, циклотимний, афективний, емотивний).

1. Демонстративний тип. Характеризується підвищеною здатністю до витиснення, демонстративністю поведінки, жвавістю, рухливістю, легкістю у встановленні контактів. Схильний до фантазерства, брехливості й удаванню, спрямованим на прикрашання своєї персони, авантюризму, артистизму, до позерства. Їм рухає прагнення до лідерства, потреба у визнанні, бажання постійної уваги до своєї персони, бажання влади, похвали; перспектива бути непоміченим обтяжує його. Він демонструє високу можливість пристосування до людей, емоційну лабільність (легку зміну настроїв) при відсутності дійсно глибоких почуттів, схильність до інтриг (при зовнішній м'якості манери спілкування). Відзначається безмежний егоцентризм, бажання замилювання, співчуття, шанування, подиву. Звичайно похвала інших у його присутності викликає у нього особливо неприємні відчуття, він цього не виносить. Прагнення до компанії звичайно пов'язано з потребою відчувати себе лідером, зайняти надзвичайний стан. Самооцінка сильно далека від об'єктивності. Може драгувати своєю самовпевненістю і високими домаганнями, сам систематично провокує конфлікти, але при цьому активно захищається. Володіючи патологічною здатністю до витиснення, він може цілком забути те, про що він не бажає знати. Це розкоує його у брехні. Звичайно бреше з невинним обличчям, оскільки те, про що він говорить, у даний момент, для нього є правдою; очевидно, внутрішньо він не усвідомлює свою брехню, чи ж усвідомлює дуже неглибоко, без помітного каяття сумління. Здатний притягувати інших неординарністю мислення і вчинків.

2. Застрягаючий тип. Його характеризує помірна товариськість, занудливість, схильність до читання моралей, небалакучість. Часто страждає від мнимої несправедливості до нього. У зв'язку з цим виявляє сторожкість і недовірливість до людей, чуттєвий до образ і засмучень, уразливий, підозрілий, відрізняється мстивістю, не здатний "легко відходити" від образ. Для нього характерна зарозумілість, часто виступає ініціатором конфліктів. Самовпевненість, твердість установок і поглядів, сильно розвинуте честолюбство часто призводять до наполегливого відстоювання своїх інтересів, які він відстоює з особливою енергійністю. Прагне домогтися високих показників у будь-якій справі, за яку береться і виявляє велику завзятість у досягненні своїх цілей. Основною рисою є схильність до афектів (правдолюбство, уразливість, ревності, підозрілість), інертність у прояві афектів, у мисленні, у моториці.

3. Педантичний тип. Характеризується ригідністю, інертністю психічних процесів, важкий на підйом, довгим переживанням травмуючих подій. У конфлікти вступає рідко, виступаючи скоріше пасивною, ніж активною стороною. У той же час дуже сильно реагує на будь-який прояв порушення порядку. На службі поводить як бюрократ, висуваючи до оточуючих багато формальних вимог. Пунктуальний, акуратний, особливу увагу приділяє чистоті і порядку, скрупульозний, сумлінний, схильний жорстко виконувати план, у виконанні дій неквапливий, посадиючий, орієнтований на високу якість роботи й особливу акуратність, схильний до частих самоперевірок, сумнівів у правильності виконаної роботи, бурчання, формалізму. З задоволенням уступає лідерство іншим людям.

4. Збудливий тип. Недостатня керованість, слабкий контроль над потягами і спонуканнями поєднуються у людей такого типу з владою фізіологічних потягів. Для

нього характерна підвищена імпульсивність, інстинктивність, брутальність, занудство, похмурість, схильність до хамства і свар, до конфліктів, у яких сам і є активною, провокуючою стороною. Дратівливий, запальний, часто змінює місце роботи, неуживчив у колективі. Відзначається низька контактність у спілкуванні, сповільненість вербальних і невербальних реакцій. Для нього ніяка праця не стає привабливою, працює лише в міру необхідності, виявляє таке ж небажання вчитися. Байдужий до майбутнього, цілком живе сьогоднішнім, бажаючи витягти з нього масу розваг. Підвищена імпульсивність чи виникаюча реакція збудження гасяться важко і можуть бути небезпечні для навколишніх. Він може бути владним, вибираючи для спілкування найбільш слабких.

5. Гіпертимний тип. Людей цього типу відрізняє велика рухливість, товариськість, балакучість, виразність жестів, міміки, пантоміміки, надмірна самостійність, схильність до бешкетництва, недостатнє почуття дистанції у відносинах з іншими. Часто спонтанно відхиляються від первинної теми у розмові. Скрізь вносять багато шуму, люблять компанії однолітків, прагнуть ними командувати. Вони майже завжди мають дуже гарний настрій, гарне самопочуття, високий життєвий тонус, гарний апетит, здоровий сон, схильність до обжерливості й інших радостей життя. Це люди з підвищеною самооцінкою, веселі, легковажні, поверхневі і, разом з тим, діловиті, винахідливі, блискучі співрозмовники; люди, що вміють розважати інших, енергійні, діяльні, ініціативні. Велике прагнення до самостійності може бути джерелом конфліктів. Для них характерні вибухи гніву, роздратування, особливо коли вони зустрічають сильну протидію, зазнають невдачі. Схильні до аморальних вчинків, підвищеній дратівливості, прожектерству. Недостатньо серйозно ставляться до своїх обов'язків. Вони важко переносять умови твердої дисципліни, монотонну діяльність, вимушену самотність.

6. Дистимічний тип. Люди цього типу відрізняються серйозністю, навіть пригніченістю настрою, повільністю, слабкістю волевих зусиль. Для них характерні песимістичне відношення до майбутнього, занижена самооцінка, а також низька контактність, небагатослівність у бесіді, навіть мовчазність. Такі люди є домосідами, індивідуалістами; гучної компанії звичайно уникають, ведуть замкнутий спосіб життя. Часто похмурі, загальмовані, схильні фіксуватися на тінювих сторонах життя. Вони сумлінні, цінують тих, хто з ними дружить і готові їм підкоритися, мають загострене почуття справедливості, а також повільне мислення.

7. Тривожний тип. Людям даного типу властиві низька контактність, мінорний настрій, лякливність, невпевненість у собі. Вони цураються гучних і жвавих однолітків, не люблять надмірно гучних ігор, випробують почуття боязкості і сором'язливості, важко переживають контрольні, іспити, перевірки. Часто соромляться виступати перед аудиторією. Охоче підкоряються опіці старших, нотації яких можуть викликати в них каяття сумніння, почуття провини, розпач. У них рано формується почуття обов'язку, відповідальності, високі моральні й етичні вимоги. Почуття власної неповноцінності намагаються замаскувати в самоствердженні через ті види діяльності, де вони можуть у більшій мірі розкрити свої здібності. Властиві ним уразливість, чутливість, сором'язливість заважають зблизитися з тими, з ким хочеться, особливо слабкою ланкою є реакція на відношення до них оточуючих. Нетерплять глузувань, підозри супроводжуються невмінням постояти за себе, відстояти правду при несправедливих обвинуваченнях. Рідко вступають у конфлікти з оточуючими, граючи у них в основному пасивну роль, у конфліктних ситуаціях вони шукають підтримки й опори. Вони дружелюбні, самокритичні, ретельні. Унаслідок своєї беззахисності нерідко служать "козлами відпущення", мішенями для жартів.

8. Екзальтований тип. Яскрава риса цього типу – здатність захоплюватися, а також – усмішливість, відчуття щастя, радості, насолоди. Ці почуття у них можуть часто виникати через те, що у інших не викликає великого підйому, вони легко приходять у захват від радісних подій і в повний розпач – від сумних. Їм властива висока контактність, балакучість, влюбчевість. Такі люди часто сперечаються, але не доводять справи до

відкритих конфліктів. У конфліктних ситуаціях вони бувають як активною, так і пасивною стороною. Вони прив'язані до друзів і рідних, альтруїстичні, мають почуття жалю, гарний смак, виявляють яскравість і щирість почуттів. Можуть бути панікерами, піддаються настроям, рвучкі, легко переходять від стану захвату до стану суму, мають лабільність психіки.

9. Емотивний тип. Цей тип подібний до екзальтованого, але прояви його не настільки бурхливі. Для них характерні емоційність, чутливість, тривожність, балакучість, боязкість, глибокі реакції в області тонких почуттів. Найбільш сильно виражена риса — гуманність, співпереживання іншим людям або тваринам, чуйність, м'якосердечність. Вони вразливі, слізливі, будь-які життєві події сприймають серйозніше, ніж інші люди. Рідко вступають у конфлікти, образи носять у собі, не виносять назовні. Їм властиво загострене почуття обов'язку, ретельність. Дбайливо відносяться до природи, люблять вирощувати рослини, доглядати за тваринами.

10. Циклотимний тип. Характеризується зміною гіпертимних і дистимічних станів. Їм властиві часті періодичні зміни настрою, а також залежність від зовнішніх подій. Радісні події викликають у них картини гіпертимії: бажання діяльності, підвищена балакучість, виникнення ідей; сумні – пригніченість, сповільненість реакцій і мислення, так само часто змінюються їхня манера спілкування з оточуючими людьми.

У лабільних циклоїдів фази зміни настрою звичайно коротше, ніж у типових циклоїдів. "Погані" дні відзначаються більш насиченим дурним настроєм, ніж млявістю. У період підйому виражені бажання мати друзів, бути в компанії. Настрій впливає на самооцінку.

Необхідно виключити прийом на військову службу за контрактом осіб, у яких виявлені акцентуації характеру демонстративного, застрягаючого та збудженого типу.

Реєстраційний бланк

П.І.Б. (повністю) _____
 Дата обстеження _____ Вік ____ Спеціальність _____

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88		

СОЦІАЛЬНИЙ ПАСПОРТ

1. Біографічні дані та сімейний стан:

Прізвище, ім'я, по-батькові _____

Дата народження _____ Повних років _____

Адреса проживання _____

Телефон _____

Освіта _____

Місце роботи _____

Сімейний стан _____

Члени сім'ї _____

Інші особи на утриманні _____

Середній дохід сім'ї _____

2. Стан здоров'я:

Хвороби _____

Травми _____

Чи стоїте на обліку у психіатричному, наркологічному, туберкульозному, кожно-венерологічному диспансерах _____

3. Можливі фактори негативного впливу:

Чи працює дружина (зарплатня) _____

Житлові умови _____

Кредит _____

Судимість (за що) _____

Належність до релігійних організацій, вчення яких забороняє брати в руки зброю _____

Готовність виконувати військовий обов'язок _____

Які фактори заважають виконувати військовий обов'язок _____